

Odpowiedź na ...ad vocem R. Adamusa

Autor „Wpływu polowań na ptaki i sposoby ograniczania ich negatywnego oddziaływania – ad vocem” skupił się na szczegółowej analizie jednego tekstu (Wiehle & Bonczar 2007), cytowanego w artykule Mitrusa i Zbyryta (2015). Przeanalizowaliśmy dogłębnie krytykę Ryszarda Adamusa, z której wyłania się bardzo niejasny przekaz, dotyczący tego do kogo właściwie kieruje swoje zarzuty – do autorów oryginalnej pracy (Wiehle & Bonczar 2007) czy naszej (Mitrus & Zbyryt 2015)? W opublikowanej przez nas przeglądowej pracy, w której zacytowaliśmy kilkadziesiąt publikacji z całego świata, autor polemiki czyni zarzut do jednego aspektu – danych podawanych przez Wiehle i Bonczara (2007) na temat odsetka zabitych ptaków gatunków chronionych na Stawach Zatorskich. Adamus w swojej polemice sugeruje, że nieuprawnione było określenie: „W Polsce nawet ponad 30% zbijanych w czasie polowań ptaków stanowią gatunki ściśle chronione”. Stara się on przypisać nam manipulację, nie dostrzegając (świadomie?), że jest to cytat z publikacji Wiehle i Bonczara (2007): „W trakcie prowadzonych badań odnotowano zastrzelenie 87 osobników należących do 15 gatunków chronionych (35,4% wszystkich zastrzelonych osobników) oraz postrzelenia 12 osobników należących do kolejnych 3 gatunków (21,8% osobników postrzelonych)”.

Poza tym autor polemiki sugeruje, że przyczyna śmiertelności ptaków na Stawach Zatorskich może być inna niż polowania, gdyż jak podaje: „Wiehle i Bonczar (2007) oczywiście nie posiadali danych kto dokonał takiego odstrzału”. Tymczasem autorzy w cytowanym artykule podają: „Najwięcej martwych i postrzelonych ptaków odnotowano w sierpniu (66 os.), wrześniu (129 os.) i październiku (79 os.) (tab. 1). Wzrost liczby zastrzelonych i postrzelonych ptaków **uwidaczniał się wraz z pierwszymi polowaniami** (od 15 sierpnia) i utrzymywał się do października. Uwagę zwraca liczba ptaków zastrzelonych w maju. Najwięcej ptaków martwych z przyczyn naturalnych odnotowano w lipcu (ryc. 1)”. Dalej piszą oni: „Stwierdzenia zastrzelonych oraz postrzelonych osobników chronionych gatunków kaczek oraz kokoszki **miały miejsce w czasie, w którym organizowano polowania (sierpień–listopad)**. W tym też okresie stwierdzono wszystkie przypadki zastrzelenia bąków (5 os.), większości perkozów dwuczubych (15 os.) oraz śmieszek (10 os.)”. Zbiegnięcie się wzmożonej śmiertelności ptaków na skutek zastrzelenia i przypadków ich postrzelenia z intensywnymi polowaniami zbiorowymi może być oczywiście kwestią przypadku i faktycznie wynikać z działalności pracowników stawów rybnych. Jednakże systematyczność z jaką zbiegało się to każdego roku w długim okresie prowadzenia badań – 7 lat (2000–2006) – pozwala podważać słuszność tego założenia. Prowadząc tak długo badania na kompleksie stawów rybnych, badacze musieli dobrze poznać specyfikę tych obiektów i nie wyciągaliby pochopnych wniosków, gdyby nie mieli co do tego mocnych podstaw.

Dodatkowo Adamus pisze: „...czy dane jakie uzyskali w swoich ciekawych badaniach (Wiehle & Bonczar 2007) mogą posłużyć do ustalenia procentowego udziału poszczególnych gatunków wśród strzelonych przez myśliwych. Aby tak było to prawdopodobieństwo, że jakiś ptak zostanie nieznalesiony bądź porzucony przez myśliwego, powinno być podobne dla każdego gatunku”. Po pierwsze zauważamy, że procentowy udział poszczególnych gatunków został ustalony w oparciu o rzeczywistą liczbę odnalezionych osobników. Po drugie, aby oszacować prawdopodobieństwo z jakim dany ptak zostanie „nieznaleziony”, a właściwe powinno być – znaleziony – wcale nie musi być podobne i w rzeczywistości wcale nie jest. Różni się ono znacznie w zależności od wielkości ciała (większe łatwiej), obecności padlinożerców i drapieżników (im więcej

i większe zagęszczenia tym padlina szybciej znika), otaczającego siedliska, pory dnia, pory roku, liczby kontroli, a także zależy od doświadczenia obserwatora (Borner et al. 2017). W tym celu stosuje się odpowiednie narzędzia statystyczne, które uwzględniają większość z tych czynników w celu uzyskania dokładniejszego oszacowania (Korner-Nievergelt et al. 2015). Dlatego proste wyliczenia autora polemiki są błędne.

Kolejny zarzut dotyczy interpretacji przyczyn śmiertelności łabędzi niemych. Wiehle i Bonczar (2007) w tabeli wymieniają osobniki tego gatunku jako padłe z przyczyn naturalnych, albo zatrute (najprawdopodobniej ołowiem). Dokładniejsza analiza metodyki, nie wyjaśnia czy martwe łabędzie, których przyczyna śmierci była określona jako nieznaną (42% odnalezionych martwych osobników), nie były tymi, do których nie dało się dotrzeć – stąd niemożność określenia przyczyny padnięcia. Poza tym w metodyce pojawiają się dwie kategorie (druga to łączona: ptak zatruty lub padły z przyczyn naturalnych), a w tabeli znajdują się już tylko ptaki padłe z przyczyn naturalnych. Rzeczywiście pewną nadinterpretacją może być twierdzenie, że przyczyną śmierci wszystkich znalezionych łabędzi jest zastrzelenie przez myśliwych. Jednakże takie zdanie w naszej pracy nigdzie się nie pojawia, a wymieniamy jedynie gatunki, które giną w trakcie polowań. Europejskie szacunki, w tym dla Europy Centralnej, wskazują, że każdego roku zabijanych jest nielegalnie 175 000–936 000 kaczek, gęsi i łabędzi. Dlatego nie da się wykluczyć, że przynajmniej niektóre łabędzie na Stawach Zatorskich padły na skutek zastrzelenia, czego dowodzi także przypadek łabędzi czarnodziobych *Cygnus columbianus*, które migrują przez nasz kraj. Badania wskazują, że 22,7% przebadanych osobników zimujących w Wielkiej Brytanii nosi w swoich ciałach śruciny (Newth et al. 2011). Oznacza to, że do ptaków tych strzela się regularnie na całej trasie przelotów, co sugerują zresztą autorzy tych badań. Poza tym znaczna część łabędzi pada z powodu zatrucia ołowiem, który dostaje się do ich organizmów w największych ilościach w czasie polowań zbiorowych na kaczki organizowanych na Stawach Zatorskich. Wiehle i Bonczar (2007) szacują, że na skutek polowań mogło trafić do tamtejszego środowiska wodnego 1101,2–1170,0 kg ołowiu. Należy podkreślić, że metodyka badań zakładała wykonanie zdjęć rentgenowskich tylko kilku gatunków ptaków (perkoz dwuczuby *Podiceps cristatus*, kormoran *Phalacrocorax carbo*, bąk *Botaurus stellaris*, bączek *Ixobrychus minutus*, myszołów *Buteo buteo*, błotniak stawowy *Circus aeruginosus*, batalion *Calidris pugnax*, łęczak *Tringa glareola*, mewa białogłowa *Larus cachinnans* oraz śmieszka *Chroicocephalus ridibundus*). Brak wśród tych gatunków łabędzia niemego nie pozwala jednoznacznie wykluczyć, że osobniki tego gatunku nie zostały zastrzelone w czasie polowań, tym bardziej, że frakcja osobników o nieznanym przyczynie śmierci, stanowiła prawie połowę odnalezionych ptaków (42%). Na podstawie powyższej argumentacji uznaliśmy, że łabędź niemy należy do ptaków zabijanych (celowo lub przypadkiem) w trakcie polowań.

Dalsze stwierdzenie Ryszarda Adamusa, że łabędź niemy „...to ptak tak lubiany przez ludzi jak chyba tylko bocian biały. Celowe zabijanie łabędzi symbolu piękna, miłości i wierności byłoby uznane przez społeczeństwo za zbrodnię”, nie jest żadnym argumentem naukowym i nie może być traktowane jako wyjaśnienie, że żaden myśliwy nie zabiłby tego ptaka. Pragniemy zauważyć, że aktualne badania opinii publicznej w Polsce wskazują, że 67% Polaków jest za zaprzestaniem polowań na ptaki, a aż 94% chce zaprzestania polowań na gatunki zagrożone (np. głowienka *Aythya ferina*, czernica *A. fuligula*, łyska *Fulica atra*, kuropatwa *Perdix perdix*) (Kantar 2019). Mimo tego, że większość społeczeństwa nie godzi się na dalsze polowania na ptaki, proceder ten dalej się odbywa i nie zrewidowano listy gatunków ptaków łownych chociażby o gatunki zagrożone. Zatem wyjaśnienie, że zabijanie łabędzie postrzegane byłoby przez społeczeństwo

jako zbrodnia i dlatego nie jest możliwe, że myśliwy mógłby do niego strzelić, jest mocno nietrafionym argumentem w sytuacji, gdy poluje się na gatunki, dla których Polacy chcą pełnej ochrony prawnej. Mało tego, parafrazując argumentację Adamusa, można napisać, że celowe zabijanie bielików i orłów, symboli siły, nieustraszenia, zwycięstwa i majestatu, byłoby uznane przez społeczeństwo jako zbrodnia. Mimo tego, co jakiś czas pojawiają się doniesienia o zabijaniu tych ptaków przez myśliwych (np. Zalesiński 2004, Chełmiński 2019, KOO 2019), w czym nie przeszkadza nawet fakt, że bielik znajduje się w godle naszego kraju.

Warto zauważyć, że w swojej polemice Adamus stosuje interesujący zabieg, często podejmowany przez myśliwych, zwracający uwagę, że w przypadku zabicia gatunku chronionego, osoba, która tego dokonała nie jest myśliwym, a kłusownikiem. Podkreślamy, że to tylko zabieg semantyczny, który ma na celu odwrócenie uwagi od głównego problemu, jakim jest fakt, że zdecydowana większość wspomnianych kłusowników to sami myśliwi, którzy dopuszczają się łamania prawa, zabijając gatunki chronione (np. Medek 2010, Partyła 2019, Jurszo 2018, 2019).

W czasie pisania przez nas przeglądowego artykułu w roku 2015, badania Wiehle i Bonczara (2007) były jednymi z terenu Polski, opisującymi wpływ polowań na populację ptaków wodno-błotnych. Należy zaznaczyć, że proceder strzelania do ptaków chronionych na Stawach Zatorskich nie zakończył się. Rok po naszej publikacji ukazał się artykuł podsumowujący obserwacje z lat 2008–2014 (Wiehle 2016). Autor pisze w nim, że w czasie badań: „...znaleziono 361 osobników martwych bądź okaleczonych ptaków należących do 35 gatunków. W grupie ptaków martwych dominowały: kormoran (24,1%), śmieszka (21,9%), łabędź niemy (10,2%) i łyska (7,8%). Odnotowano także 31 żywych, postrzelonych osobników (niezdolnych do lotu) z 10 gatunków ptaków. Analizując przyczyny śmierci ptaków stwierdzono, że zastrzelonych zostało 72%, z przyczyn naturalnych padło 18,8%, a w przypadku 8% osobników przyczyny śmierci pozostały nieznanne”. Dodatkowo w najnowszej swojej publikacji Wiehle (2020) wskazuje, że polowania zbiorowe na ptaki są jedną z głównych przyczyn wpływających na zmiany awifauny lęgowej Obszaru Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000 Dolina Dolnej Skawy. Konkluzja sformułowana przez autora tych badań wskazuje jasno, że „Ostoje ptasie powołane na terenach rozległych kompleksów stawowych, jako wyjątkowe refugia bogactwa awifauny wodno-błotnej o dość ograniczonym zasięgu i powierzchni w południowej Polsce, powinny być skutecznie prawnie chronione, a polowania na ptaki zakazane”. Oznacza to, że polowania i zabijanie ptaków przez myśliwych na Stawach Zatorskich, jest niezwykle istotnym i negatywnym zagrożeniem dla awifauny, który należy szybko wyeliminować w celu ochrony tego cennego wodno-błotnego obszaru Natura 2000.

Podsumowując, stwierdzamy, że polemika Ryszarda Adamusa z naszym artykułem jest poprowadzona w sposób niejasny, jej autor gubi się w swoich zarzutach nie mogąc się zdecydować, którą pracę krytykuje, a przywoływana argumentacja odnosi się do subiektywnych odczuć (patrz przypadek łabędzia niemego), a nie faktów naukowych.

Literatura

- Borner L., Duriez O., Besnard A., Robert A., Carrere V., Jiguet F. 2017. Bird collision with power lines: estimating carcass persistence and detection associated with ground search surveys. *Ecosphere*, 8(11), e01966.
- Brochet A.-L., Van Den Bossche W., Jones V.R., Arnardottir H., Damoc D., Demko M., ... Butchart S.H.M. 2017. Illegal killing and taking of birds in Europe outside the Mediterranean: assessing the scope and scale of a complex issue. *Bird Conserv. Int.* 1–31.

- Chełmiński J. 2019. Bielik postrzelony przez myśliwych lub kłusowników. „Powinni ich badać psychiatrycznie”. <https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,24442169,bielik-postrzelony-przez-myśliwych-wrocil-na-wolnosc-powinni.html>, dostęp 10.11.2020 r.
- Kantar 2019. Stosunek Polaków do polowań na Ptaki. Raport przygotowany przez Kantar Polska dla koalicji „Niech Żyją” na zlecenie fundacji „Viva”. https://niechzyja.pl/wp-content/uploads/2019/11/Niech_Zyja_bad_opinii_publicznej.pdf, dostęp 10.11.2020 r.
- KOO 2019. Czeski orzeł przedni zastrzelony w Polsce. Dostęp 10.11.2020 r. <http://www.koo.org.pl/aktualnosci/98-czeski-orzel-przedni-zastrzelony-w-polsce>
- Korner-Nievergelt F., Behr O., Brinkmann R., Etterson M.A., Huso M.M.P., Dalthorp D., Korner-Nievergelt P., Roth T., Niermann I. 2015. Mortality estimation from carcass searches using the R-package carcass – a tutorial. *Wildlife Biol.* 21: 30–43.
- Partyla M. 2019. Myśliwy zastrzelił zubra. Twierdzi, że pomylił go z... dzikiem. <https://www.rmf24.pl/fakty/polska/news-myśliwy-zastrzelił-zubra-twierdzi-ze-pomylił-go-z-dzikiem,nId,3226695>, dostęp 10.11.2020 r.
- Medek J. 2010. Puszcza Białowieska. Myśliwy przez pomyłkę zastrzelił zubra. https://bialystok.wyborcza.pl/bialystok/1,35241,8419865,Puszcza_Bialowieska__Myśliwy_przez_pomyłkę_zastrzelił.html, dostęp 10.11.2020 r.
- Jurszo R. 2019. Na polowaniu zabito krakwę. To gatunek ściśle chroniony. <https://oko.press/na-polowaniu-zabito-krakwe-to-gatunek-chroniony/>, dostęp 10.11.2020 r.
- Jurszo R. 2018. Myśliwa zabita cyrankę. To gatunek ściśle chroniony. <https://oko.press/myśliwa-zabita-cyranke-to-gatunek-ściśle-chroniony/>, dostęp 10.11.2020 r.
- Mitrus C., Zbyryt A. 2015. Wpływ polowań na ptaki i sposoby ograniczania ich negatywnego oddziaływania, *Ornis Pol.* 56: 309–327.
- Newth J.L., Brown M.J., Rees E.C. 2011. Incidence of embedded shotgun pellets in Bewick's swans *Cygnus columbianus bewickii* and whooper swans *Cygnus cygnus* wintering in the UK. *Biol. Conserv.*, 144: 1630–1637.
- Wiehle D. 2016. Śmiertelność ptaków w wyniku polowań na Stawach Zatorskich w obszarze Natura 2000 „Dolina Dolnej Skawy”. *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 72: 110–129.
- Wiehle D. 2020. Zmiany awifauny lęgowej Doliny Dolnej Skawy. *Ornis Pol.* 61: 88–116.
- Wiehle D., Bonczar Z. 2007. Śmiertelność ptaków w warunkach stawów rybnych. *Not. Orn.* 48: 163–173.
- Zalesiński Ł. 2004. Orzeł bielik na linii strzału. <https://leszno.naszemiasto.pl/orzel-bielik-na-linii-strzału/ar/c8-5881743>, dostęp 10.11.2020 r.

Cezary Mitrus

Zakład Ekologii Kręgowców i Paleontologii, Instytut Biologii Środowiskowej
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu
cezary.mitrus@upwr.edu.pl

Adam Zbyryt

Polskie Towarzystwo Ochrony Ptaków
Katedra Ekologii Ewolucyjnej i Fizjologicznej, Wydział Biologii
Uniwersytet w Białymstoku
adam.zbyryt@gmail.com